

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

2

«РАДЯНСЬКА ШКОЛА»
1962

З ДОСВІДУ

Використання зорового і слухового диктантау в заняттях з дітьми

О. ФАДЕЄВА

Зоровий і слуховий диктант є однією з форм сенсорного виховання, яка готує дитину до школи. Це один з видів роботи над розвитком сприймання дитини — її довільної уваги, зорової і слухової пам'яті, уміння бачити, слухати, розуміти і точно виконувати завдання. Проводячи зоровий диктант, ми уточнюємо уявлення дітей про форму, величину, колір, число і розміщення на площині, тобто деякі просторові уявлення.

Як проходять заняття із зоровим диктантом? Дітям на кілька секунд показують зразок, а потім прибирають його. Діти повинні самостійно роздивитися, запам'ятати і відтворити його, а це набагато складніше, ніж викладання або малювання, коли зразок залишається перед очима і на нього можна подивитися в процесі роботи.

Ще складніший слуховий диктант. Тут діти дістають словесне завдання без зразка. Вони повинні почути, запам'ятати і виконати його.

Переконавшись в користі зорового і слухового диктантів, ми продумали послідовність і методику проведення відповідних занять. Траплялося, ми допускали помилки, даючи завдання складніші, ніж слід було, або надто багато завдань протягом одного заняття. Ці помилки довелось виправляти в процесі роботи.

Зоровий і слуховий диктанти ми проводили в групах п'яти- і шестиліток. Цій роботі передували заняття з конструювання в обох молод-

ших групах. Діти вчилися викладати або будувати за зразком, добираючи форму, колір, кількість, розмішуючи предмети так, як на зразку. Подаючи зразок, вихователька словесно допомагала сприйняти його: «Погляньте, діти, спочатку покладено два червоні кружечки, потім два сині» і т. п. Дітям, які помилялися, пропонували подивитися на зразок ще раз. Так ми вчили вихованців «дивитися» і «бачити». Аналогічно проводилися і заняття з конструювання. «Діти,— говорила вихователька,— погляньте, як я буду парканчик: ставлю червону цеглинку, а синю кладу на бік і знову червону ставлю, а синю кладу поруч».

Ми надавали великого значення конструюванню та аплікації в молодших групах, особливо в групі чотириліток, прагнучи проводити їх чітко, добиваючись правильного виконання і розуміння завдання усіма дітьми. Таким чином, діти п'ятирічного віку були підготовлені до уміння самостійно роздивитися і запам'ятати зразок, а також уміти вислухати словесне завдання.

Перше заняття показало, що зоровий диктант дисциплінує і зосереджує увагу дітей. На перший зразок вони подивилися мимохідь, прагнучи якнайшвидше приступити до дії. При перевірці виявилось, що багато дітей помилилися. Вихователька пояснила, в чому полягає причина помилок, і тут же ввели правило: брати в руки матеріал тільки після того, як зразок розгля-

нули, прибрали і дали дозвіл викладати.

На наступних заняттях всі очі були спрямовані на зразок, обличчя свідчили про зосереджену увагу. Лише зрідка підводилась чиясь рука з вказівним пальцем, ніби допомагаючи полічити, або ворушилися губи. Діти самі прагнули тепер «ввібрати» в себе зразок, щоб правильно виконати завдання.

Для зорового диктанту використовуються різноманітні матеріали. Ми, наприклад, користувалися для лічби паличками двох кольорів і різнокольоровою геометричною мозаїкою. В групі п'ятиліток проводили кілька видів зорового і слухового диктанту: викладання паличок, викладання мозаїки за рахунком, симетричне викладання на квадраті, смужці, крузі і викладання з наклеюванням паперових готових геометричних форм. Кожна дитина при цьому дістає аркуш паперу, що є фоном, на якому треба викладати фігури. Цей аркуш замінювали відповідно до завдання: іноді це був прямокутник, іноді квадрат або прямокутник, поділений на дві частини.

Зоровий диктант проводили на заняттях з лічби або замість дидактичної гри. В кожне заняття входило 3—5 завдань. Починали із зорових завдань, а наприкінці заняття давали 1—2 словесних. Розв'язувати останні дітям важче, тому ми добирали простіші завдання такого самого характеру, як і попередні зорові.

Завдання, пов'язані з лічбою, давали відповідно до проходження програми. Наприклад, коли діти ознайомилися з числом 4, їм запропонували завдання на розміщення чотирьох паличок. Завдання на розрізнення кольорів, геометричних форм також будувалися в межах програмних вимог. На перших заняттях діти викладали палички, а трохи пізніше для викладання їм дали також мозаїку з геометричних форм.

Велику увагу приділяли ми розміщенню предметів на площині аркуша, уточненню понять: *рядом, посе-*

редині, по кутах, збоку, вгорі, низу, справа, зліва. Ці поняття давалися дітям найважче.

Згодом використовувався зоровий диктант, побудований на симетричному викладанні, ще пізніше — було дано завдання: наклеювання готових геометричних форм.

Ось як, приміром, проходило заняття.

На столах підготовлено матеріал: для кожної дитини аркуш паперу (фон для викладання), справа — матеріал, що його діти будуть викладати, конверт з мозаїкою або коробочка з паличками.

Діти сідають за столи. Вихователька перевіряє, чи всі правильно сидять, і говорить: «Діти, сьогодні ми будемо викладати. Я показуватиму вам зразок, постарайтесь запам'ятати його і викласти точно так. Потім я перевірю роботу кожного. Приготуйте палички, вийміть їх з коробочки і покладіть справа від аркуша паперу. Тепер приготуйтеся дивитися».

Далі вихователька протягом кількох секунд показує зразок. Якщо є потреба, вона проходить з ним до задніх столів і показує його там. Забравши зразок, говорить: «Починайте роботу». Діти викладають, потім, прибравши руки з столу, мовчки чекають перевірки. Вихователька побіжно оглядає роботи дітей і робить для себе помітки про помилки. Після цього вона знову показує зразок і пропонує вихованцям самим перевірити свої роботи та виправити їх. Якщо дитина не розуміє і не бачить своєї помилки, вихователька залучає на допомогу її товариша.

Виправивши помилки, діти зсувають матеріал знову у правий бік і готуються розглядати другий зразок або слухати словесне завдання. Все заняття проходить у швидкому темпі, без зайвих слів і пауз, але й без метушні або поспішності. Наприкінці заняття, якщо є час, діти викладають що кому хочеться.

В старшій групі ми також проводили зоровий і слуховий диктанти, зокрема з викладанням паличок і геометричних форм, поставивши перед собою деякі нові завдання.

Переважна частина завдань по викладанню проводилась на заняттях з лічби — ми пов'язували їх з складом числа, з місцем в числовому ряду, з порядковою лічбою і т. д. Наприклад, на зразку три палички червоні, потім одна зелена і ще три червоні. Зразок забирають, діти починають викладати. Після перевірки їм задають одне або два запитання: «На якому місці знаходиться зелена паличка?» і т. п. Або

дітям пропонують викласти з паличок справа трикутник, зліва квадрат. Запитують, скільки паличок потрібно для виконання першого, другого завдання, скільки всього паличок.

В зоровому диктанті ми давали не більше 6—7 паличок, бо охопити поглядом більшу кількість важко. У більшості випадків ми розподіляємо їх за кольором на групи, розміщуючи на зразку справа і зліва. В словесних завданнях кількість паличок визначалася проходженням програми з лічби.

Продовжуючи працювати над поняттям правого і лівого боку, пропонували: «Покладіть справа три зелені палички поперек паперу (прямокутник), а зліва чотири червоні вздовж паперу» або «Справа викладіть прямокутник, а зліва квадрат» і т. д.

Таким чином вводилися нові просторові поняття «вздовж» і «поперек». Як зорові, так і слухові завдання на викладання паличок можуть бути дуже різноманітні. В старшій групі їх можна пов'язувати з розвитком кмітливості, наприклад: викласти п'ятикутну зірку, два квадрати рядом з 7 паличок. Якось, після того, як діти викладали з паличок квадрат і трикутник, вихователька запропонувала таке завдання: «Зробіть з чотирьох паличок на квадраті чотири трикутники». Майже всі діти справилися з цим завданням, відділивши паличками кути квадрата.

В мозаїку з геометричних форм згодом додали овал і прямокутник. Викладання паличок чергувалося з викладанням з геометричних форм. Новим завданням в цій групі був також зоровий і слуховий диктант на засвоєння понять про величину.

У дітей дошкільного віку обмежений запас слів для позначення величин. Навіть вихованці старшої групи нелегко виділяють в предметах висоту, довжину, ширину. Слова «високий», «довгий», «широкий» часто замінюються словом «великий», а «вузький», «низький», «короткий» — словом «маленький». В малюванні дітям дуже важко дається співставлення різних величин як в

різних предметах, так і в пропорціях одного предмета. Враховуючи цю особливість, ми вирішили дати їм ряд занять і дидактичних ігор для уточнення поняття величин. З цією метою виготовили і підготували кілька наочних приладь: набір олівців різної довжини і товщини, кілька великих і маленьких, товстих і тонких книг, набір стрічок різного кольору, довжини і ширини, набір прапорців різної довжини, ширини, на різних по висоті паличках, набір іграшкових будиночків різної величини в трьох вимірах.

Ми провели кілька занять, ігор на порівнювання предметів по величині, потім зоровий диктант на порівнювання величин. Цей вид зорового диктанту ми проводили з допомогою малювання. Дітям показували намальований зразок, і вони повинні були відтворити його. Такий зоровий диктант дається дітям важче. При викладанні вони дістають готові форми, які треба розмістити відповідно до зразка. При малюванні форму треба створити самостійно. Тут робота йде повільніше; якщо провів лінію неправильно, її вже не зміниш.

Як правило, ми давали такий зоровий диктант з зображенням двох однорідних предметів, що відрізняються один від одного лише деякими ознаками: по довжині, висоті, ширині. Наприклад, зліва прапорець на довгій паличці, справа — на короткій, або широкий і вузький прапорці, широка і вузька рами, високий і низький будинки і т. д. (див. таблицю). В доборі цих завдань ми не раз помилялися, робили їх занадто важкими, бо вводили різний колір, різну форму і різне розміщення.

Ще один вид зорового диктанту запровадили ми в групі шестиліток наприкінці року — декоративне малювання з пам'яті. Дітям показували візерунок на невеликому квадраті або смужці, а вони повинні були запам'ятати його і відтворити.

В цих заняттях ми одночасно вправляли вихованців в деяких технічних уміннях, показаних їм раніше: поділити коло на 8 частин, акуратно заштрихувати, намальовати

хвилясту лінію. Такі заняття ми провели лише 2—3 рази наприкінці року. І цей вид зорового диктанту легко давався дітям. Симетричність візерунка дозволяла швидко і точно охопити його поглядом.

Методика проведення зорового і слухового диктанту лишалася такою самою, як і в середній групі. Але при аналізі виконаних робіт ми вимагали від дітей повнішого словесного визначення помилки, порівняння із зразком, вживання слів, що означають положення в просторі і т. д.

Підбивши підсумки виконаної роботи, ми відмітили цілий ряд її позитивних сторін.

Зоровий і слуховий диктант проходив з великим інтересом для дітей: вони завжди прагнули правильно виконати завдання. Звідси — бездоганна організованість і дисципліна на занятті, відповідальність за виконання завдань.

Диктанти треба пов'язувати з програмою, виконуваною на інших заняттях (лічба, аплікація, малювання, дидактичні ігри).

Завдання зорового і слухового диктанту мають бути посильними, але водночас настільки складними, щоб змушувати дитину думати.

При проведенні зорового і слухового диктанту необхідна старанна підготовка вихователя, продуманість порядку завдань, ретельна підготов-

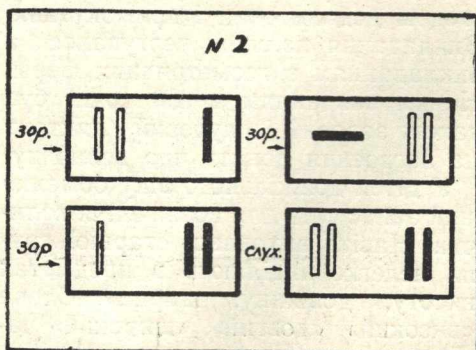
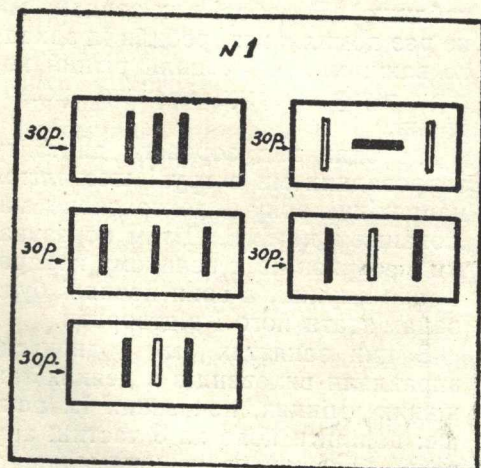
ка зразків і матеріалу для дітей. Усні завдання треба заздалегідь сформулювати, щоб вони були гранично зрозумілі й короткі.

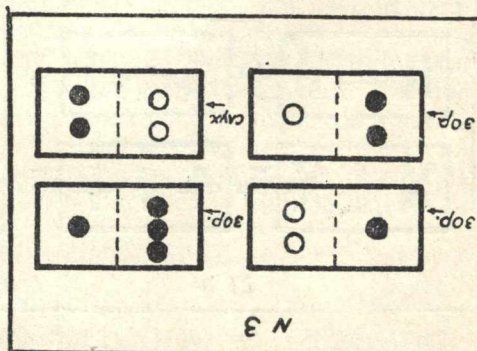
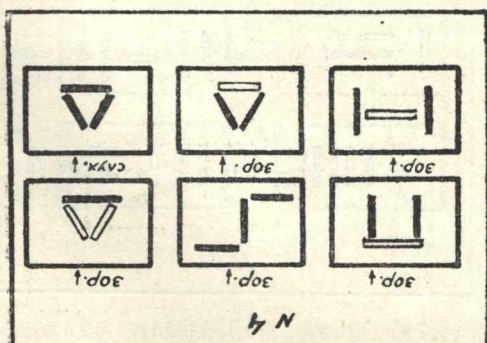
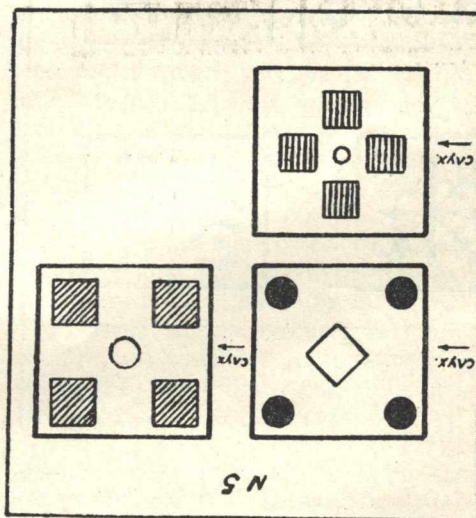
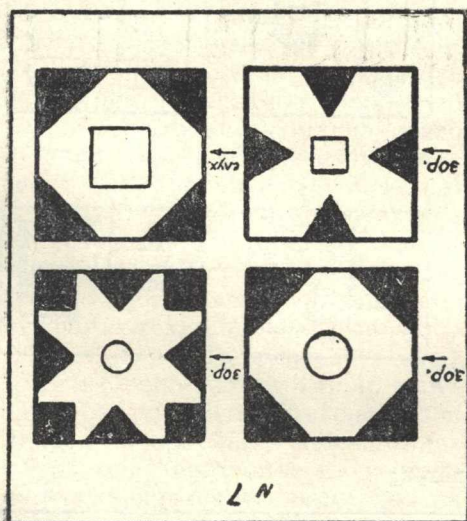
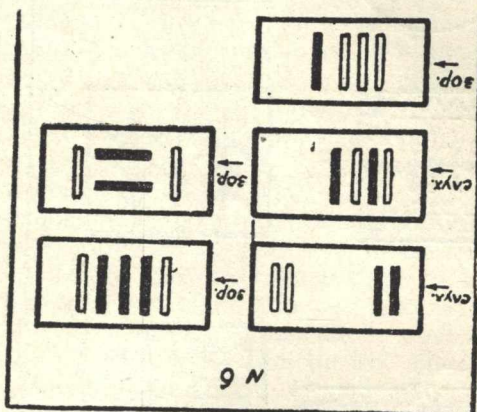
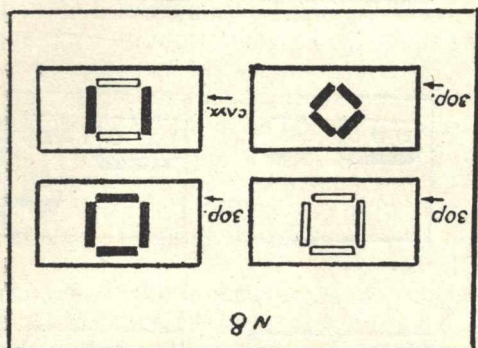
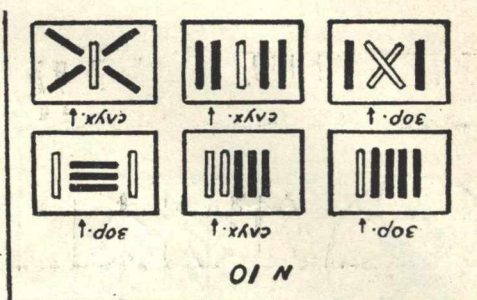
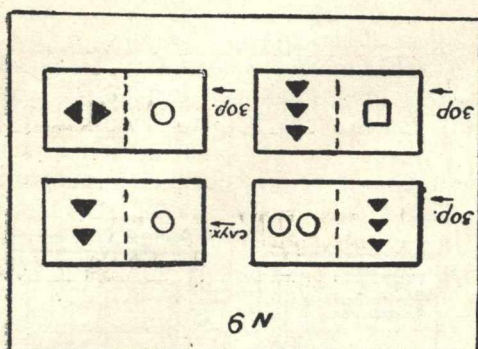
Слід вводити самоперевірку дітей. Називати тих, які допустили помилку, можна в міру потреби. В цьому вихователь повинен бути дуже тактовним.

Ми вважаємо, що зоровий і слуховий диктант повинен ввійти в систему нашої роботи. Проте він буде доцільним лише тоді, якщо його проводити послідовно і систематично. Нас задовольняє система, яку ми проводили в групі п'ятиліток. Що ж до групи шестиліток, то нам доведеться ще попрацювати над добром завдань, над їх кількістю і послідовністю.

В рисунках, що додаються, ми показуємо послідовну роботу в групі п'ятиліток (таблиця № 1) та окремі зразки зорового диктанту в групі шестиліток, розраховані на малювання олівцями (таблиця № 2). В них розкрито, як одне й те саме завдання можна повторювати в різних варіантах. Останні 4 зразки можна давати й фарбами. Для фарб зразок слід збільшити і малюнок подати крупнішим. Кольори слід добирати яскраві, контрастні. В малюнках треба використовувати лише знайомі дітям технічні прийоми. В окремих зразках подано опорні лінії, зроблені вихователем.

Таблиця № 1.

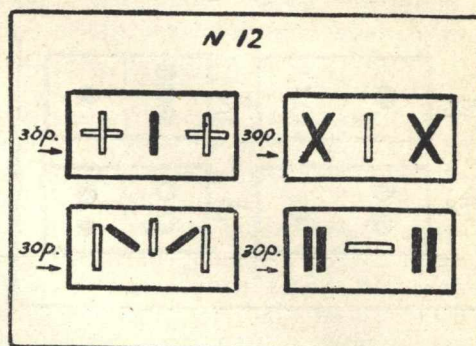
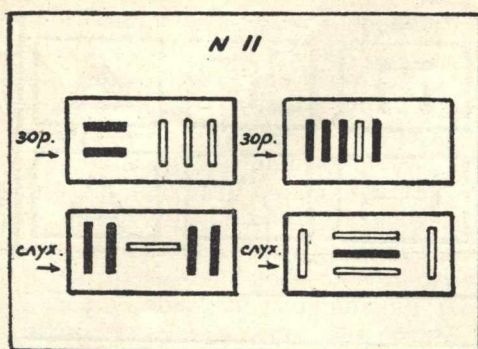

Таблица № 2.

